2-ŞÖBA · ÇORVAÇILIK VA HAYVONLAR MAHSULDORLIGI

QARAMALLADI AZIQLANDIRIW ÓZGESHILIKLERI

Abuov Smaǵul Quwanishbaevich Samarqand mámleketlik veterinariya medicinasi,sharwashiliq hám biotexnologiyalar universiteti Nókis filiali Zooinjeneriya kafedrasi aǵa oqitiwshisi, Djalgasbaeva Viktoriya Raximjanovna Samarqand mámleketlik veterinariya medicinasi,sharwashiliq hám biotexnologiyalar universiteti Nókis filiali 2-kurs studenti,2- shóba

DOI
10.66073/ReFocus-Conf/1311096
NASHR SANASI
13.11.2026 · Nukus
SAHIFALAR
472–474
NASHR HAMKORI
Research Focus
ISSN 2181-3833

IQTIBOS UÇUN Abuov S.Q., Djalgasbaeva V.R. Qaramalladi aziqlandiriw ózgeshilikleri // Veterinariya meditsinasi va çorvaçilikdagi dolzarb muammolar va ularning yeçimlari: xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik anjuman materiallari. – Nukus, 2026. – B. 472–474. – DOI: 10.66073/ReFocus-Conf/1311096

Sharwashılıqtı rawajlandırıwda qaramalshılqtıń tutqan ornı úlken áhmiyetke iye, sebebi Ózbekstan Respublikasiniń shól, yarım shól zonalarında qaramalshılıqtı rawajlandırıw olardıń bas sanın asırıw menen bir qatarda olardan alınatuǵın ónimler sapasın jaqsılaw házirgi kúnniń bas wazıpasına aylanbaqta. Qaraqalpaqstan Respublikasınıń keskin kontinental zonasında hám ekologiyalıq qıyın jaǵdayında arzan sút hám gósh ónimlerin jetistiriw baslı másele bolıp tur.

Bul máseleni orınlawda Respublikanıń ekonomikasın kóteriwde qaramalshılıqtan alınatuǵın sút hám gósh ónimleriniń tutqan ornı úlken, sebebi sońǵı jılları sút hám gósh ónimlerine bolǵan talap artıp barmaqta. Belgili muǵdarda azıq awqat ónimlerine bolǵan talaptı qandırmaqta. Sonlıqtan Respublika sharwadarları aldına qoyǵan baslı másele sút hám gósh ónimlerin jetistiriw hám onıń sapasın jaqsılaw házirgi kúnniń talabına aylanbaqta. Bul mashqalalardı sheshiw ushın sút hám gósh baǵdarındaǵı mallardı durıs ratsion tiykarında azıqlandırıw, jergilikli ot-shóplerden paydalanǵan halda bekkem ot-jem bazasın duzúw arqalı sút hám gósh ónimlerin asırıw áxmiyetli wazıypa esaplanadı.

Sharwa mallariniń ónimdarliǵin arttiriw maqsetinde olardiń ósiwine, rawajlaniwina, kóbeyiwine jaqsi jaǵdaylar tuwǵiziw menen qatar, bekkem ot-jem bazalarin dúziw, yaǵniy awil xojaliq haywanlariniń zárúr aziq zatlarǵa bolǵan talabin qanaatlandiriw menen qatar standartlarǵa juwap beretuǵin halda olardiń baǵdarlarina baylanisli (gósh, sút baǵdarlari) ratsional túrde aziqlandiriw. sharwa xojaliqlarin egislik jer maydanin keńeytiw menen qatar ot-jem tayarlawshi mexanizmler, transportlar menen táminlew.

Qaramallardi aziqlandiriw hám baǵiwdi duris shólkemlestiriw qaramalshiliq ónimin kóbeytiwde tiykarǵi faktor bolip esaplanadi. Alimlardiń pikirine qaraǵanda bul faktorǵa 70 % baylanisli ekeni dállillengen. Qaraqalpaqstan Respublikasi jaǵdayinda qaramal ónimlerin asiriw hám oniń sapasin jaqsilaw házirgi kúnniń basli máselesi bolip tur. Bul máseleni sheshiwde aziqlandiriw ratsionlari jetekshi rol oynaydi. Qaramallar ratsionindaǵi shireli

aziklar muǵdri olar ónimdarliǵin asiriwda ratsion quramina baylanisliliǵin tiykarlaw tanlanǵan bakalvr kánigelik pitkeriw jumisiniń aktualliǵin belgileydi.

Qaraqalpaqstan Respublikasiniń keskin kontinental klimatliq jaǵdayinda sút hám gósh ónimlerine talap oǵada joqari, sonliqtan sharwa mallariniń bas sanin asiriw,ónim sapasin jaqsilaw zaman talabina aylanbaqta.Respublikamizdi sotsialliq hám ekonomikaliq jaqtan rawajlandiriw ushin awil xojaliǵin hám oniń jetekshi tarawi bolǵan mal sharwashiliǵiniń bunnan bilayda keskin dárejede kóteriw sút hám gósh basqada sharwashiliq ónimlerin jetistiriw, ot jem bazasin bekkemlew, mallardiń padasin jaqsilaw, biologiyaliq, genetikaliq selektsiyaliq jańa usillardi qollaniw zarúrligi, mal sharwashiliǵi jańaliqlarinda ónimdarliqti kóbeytiw ushin óndiriske progressiv texnologiyani tereń engiziw kerek ekenligin ósip baratirǵan dáwir talabi kórsetip otir.

Házirgi waqitta Ózbekstan Respublikasi sharwashiliqtiń ot jem bazasin bekkemlewge taza jaylawlardi dúziw olardan ónemli paydalaniw jumislari iske aspaqta. Usinday jumislarǵa baylanisli sút hám góshtiń quramin hám onnan alinatuǵin ónimler sapasin jaqsilawda taza jaylawlar, aziqlandiriw usillari úlken áhmiyetke iye bolip tabiladi. Házirgi waqitta sawin siyirlardi aziqliq zatlardiń hár qiyli túrleri menen aziqlandirip kóriw, olardi baqlaw usillari kóp sharwa xizmetkerlerin qiziqtirmaqta. Bul itibarimizdaǵi máseleler bakalavr jumisiniń áxmiyetin belgileydi.

Sońǵi jillari Respublikamizdiń sharwa diyxan-fermer xojaliqlarina qońsilas Respublikalardan hám sirt ellerden alip kelingen hasildar mallar menen toliqtirilmaqta.Jaz aylarinda siyirlardi aziqlandiriwda, jaylaw shóbi hám egis maydaninan alinatuǵin kók massaniń zúraati, esapqa alinadi. óytkeni hawa rayi bul dáwirde ózgerip turadi. Jaylaw shópleri dáslepki dáwirde proteynge bay bolip keledi, biraq qurǵaq zatlar júdá kem, soniń ushin bul dáwirde siyirlardiń aziqlandiriw normasin sińimli zatlarǵa hám ot-shóplerdiń quramindaǵi qurǵaq zatlarǵa, sút muǵdarina, sapasina, siyirdiń fiziologiyaliq jaǵdayina qarap, qadaǵalanip bariliwi kerek.

Qaraqalpaqstan jaǵdayinda, qániygelestirilgen sharwashiliq xojaliqlarinda mallardi jaylaw sistemasi keń qollaniladi. Jaylaw shópleri boyi keminde 15-18 sm óskende mallar jaylawǵa jiberiledi.Aziqlandiriwdiń silosli tipi sawin mallar ushin kóbirek qollaniladi. qis dáwirinde uliwma mallarǵa beriletuǵin kúnlik ot-jemniń 45-50% in silos tutadi yaǵniy mallarǵa á sutkada ortasha 30-35 kg makke silosin beriw kerek.Sút jetistiriwdi jedellestiriw faktorlarina qatar kompleks ilajlar-qasharlardi tuwiwǵa tayarlaw, siyirlar sútliligin asiriw, olardi optimal normalarinda qashiriw hám tuwdiriw, qisir qaliwshiliqtiń aldin aliw, joqari normada toyimli hár túrli aziqliqlar menen támiyinlew, veterinariya-sanitariya ilajlarin óz múddetlerinde ótkeriw, selektsiya jumislarin alip bariw, «jaqsilawshi» porodalar hámde joqari pripotenli buǵalar tólinen jasalma jol arqali tuximlandiriwda paydalaniw hám taǵi da basqalar kiredi. Xojaliqlardiń toparina, qánigelestirilgen baǵdarina olardiń tábiǵiy-ekonomikaliq sharayati, úlken yamasa kishiligi hamde basqa qásiyetlerine qarap sút islep shiǵariw texnolgiyasinin hár qiyli túrleri qollaniladi. Silos xojaliq ushin eń paydaliliǵi sonda bolip á ts aziq birliginiń tán narqi pás, egilgen egis maydaninan kóbirek aziqliq ónim alinadi.

Sawin siyirlardi aziqlandiriwda qantli proteyn qatnasiniń muǵdari jetispese, siyir organizminde zat almasiw protsessi buzilip, sút ónimbarliǵi kemeyedi. Soniń ushin qantli proteyn balansin 1–1 salistirmaliqta boliwi kerek.

Jaylaw shópleri dáslepki dáwirde proteynge bay bolip keledi, biraq qurǵaq zatlar júdá kem, soniń ushin bul dáwirde siyirlardiń aziqlandiriw normasin sińimli zatlarǵa hám ot-shóplerdiń quramindaǵi qurǵaq zatlarǵa, sút muǵdarina, sapasina, siyirdiń fiziologiyaliq jaǵdayina qarap, qadaǵalanip bariliwi kerek. Iri ot-shóplerdi qayta islew-bul olardiń damlilik qásiyetin arttiradi, olardiń jaqsi jeliniwin táminlew menen bir qatarda, ondaǵi juǵimli aziqliq zatlardiń organizmge jaqsi sińiwine múmkinshilik beredi.

Hazirgi waqitta Ózbekstan Respublikasi sharwashiliqtiń ot- jem bazasin bekkemlewge taza jaylawlardi dúziw olardan únemli paydalaniw jumislari iske aspaqta. Usinday jumislarǵa baylanisli súttiń quramin hám onnan alinatuǵin produktalardiń sapasin jaqsilawda taza jaylawlar, aziqlandiriw usillari úlken áhmiyetke iye bolip tabiladi.

PAYDALANǴAN ÁDEBIYATLAR

1. Yaxyaev B., Hatydarov B. Hayvonlarni oziqlantirish fanidan amaliy va laboratoriya mashǵulotlari. Óquv qóllanma. “Ta’lim texnologiyalari”. Toshkent. 2019 yil.-334 bet
2. Turganvaev.R. Hayvonlarni oziqlantirish fanidan amaliy va laboratoriya mashǵulotlari.
3. Торешова.А. Awıl xojalıq haywanların azıqlandırıw texnologiyası.Oqıw qollanba Nókis-2023

https://doi.org/10.66073/ReFocus-Conf/1311096